

Portefoljeanalyse for Velferd, kultur og samfunn

INNHOLD

PUBLISERT 8. SEP. 2022 | OPPDATERT 20. MARS 2025

Investeringsanbefalinger

Forskningsrådets investeringer skal bidra til å nå i regjeringens Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2023-2032. De tre overordnede målene for 2023-2032 er:

- Styrket konkurransekraft og innovasjonsevne
- Miljømessig, sosial og økonomisk bærekraft – her er porteføljen spesielt innrettet for innsats mot mål om bærekraft i de sosiale og økonomiske systemene for menneskelig livsutfoldelse.
- Høy kvalitet og tilgjengelighet i forskning og høyere utdanning

Langtidsplanens har videre seks tematiske prioriteringer. Porteføljens prioritering av forskning på velferd, arbeid, kultur og media er spesielt godt innrettet for å bidra til prioritering *Tillit og fellesskap* og kunnskapsgrunnlaget for å sikre bærekraften i den norske samfunnsmodellen. Dette innebærer å investere i forskning som styrker kunnskap om deltakelse fellesarenaer, og hvordan vi motvirker utenforskap og leverer gode offentlige tjenester. Videre er det mål om å styrke blant annet sivilsamfunn og likestilling, hindre digitalt utenforskap, bekjempe vold, overgrep og hatkriminalitet, og styrke kunnskapsgrunnlaget om utsatte barn og unge. Prioritering av *Tillit og fellesskap* innebærer iverksettelse av samfunnsoppdraget om å inkludere flere barn og unge i utdanning, arbeid og samfunnsliv. Samfunnsoppdraget skal være en tverrsektoriell og målrettet innsats og delmålene rettet seg mot skole og kvalifisering, helse, livskvalitet, mestring, deltakelse og inkludering. Dette er svært relevant på tvers av porteføljens fire tematiske prioriteringer, samt porteføljer for Helse og Utdanning og kompetanse. Per 2023 er samfunnsoppdraget i designfasen, og Forskningsrådets innsats vil de neste årene være viktig for hvordan forskning og innovasjon kan bidra til løse utfordringene relatert til inkludering av barn og unge. Det er blant annet nødvendig å styrke og bygge forskningskapasitet og -kvalitet, stimulere til mer nasjonalt og internasjonalt samarbeid, og øke deltakelsen i forskning fra, og bruken av forskning i, forvaltning og praksisfeltet, jf. BarnUnge21-strategien.

Porteføljens innsats har også relevans for Langtidsplanens resterende fem tematiske prioriteringer, særlig for *Samfunnssikkerhet og beredskap*, herunder tematikker som forebygging av kriminalitet og former for påvirkning og desinformasjon. Videre er det klare koblinger mellom porteføljens samfunns mål og Langtidsplanens delmål under *Klima, miljø og energi* – spesielt mål om grønn og rettferdig omstilling til et bærekraftig og fremtidsrettet samfunnsliv, og sosial og kulturell bærekraft i den grønne omstillingen. I tillegg bidrar porteføljen til delmålet om å styrke kompetanse på tvers av strategisk viktige områder for norsk konkurransekraft og innovasjonsevne.

Finansiell situasjon og forventninger

Analysens investeringsanbefalinger er basert på Langtidsplanen, tematiske prioriteringer i porteføljeplanen, fremlagt statistikk og vurdering av måloppnåelse. Samtidig må anbefalingene ta utgangspunkt i departementenes tildelinger til budsjettformålene i porteføljen og eventuelle konkrete føringer som departementene har lagt på disse midlene. Departementenes tildelinger til porteføljen har ikke hatt store endringer de siste årene og er i 2023 som følger:

AID har sektoransvar for forskning om arbeidsmarked, integrering, arbeidsmiljø- og sikkerhet, økonomisk og sosial sikkerhet og pensjon. På porteføljens ansvarsområder er det særlige forventninger om

- å prioritere et kunnskapsgrunnlag for et omstillingsdyktig arbeidsliv med høy sysselsetting.
- økt kvalitet, relevans og kapasitet i forskningen på arbeids- og velferdstjenestene og tjenester det samhandles med, og styrke koblingen mellom forskning, utdanning og praksisfeltet.
- kunnskap om hva som virker for inkludering av innvandrere i norsk arbeidsliv og samfunn, og hva som bidrar til likeverdige utdannings- og velferdstjenester til en mangfoldig befolkning.
- uavhengig forskning om arbeidslivskriminalitet og annen økonomisk kriminalitet, herunder utnyttelse av personer i arbeidslivet, tvangsarbeid og menneskehandel.
- satsing på rettsvitenskapelig satsing, herunder knyttet til trygderett og EØS-rett, som bygger fagmiljø og kapasitet og kobler forskning og utdanning.

Forskning på arbeids- og velferdstjenestene på AIDs områder finansieres primært av porteføljene for Helse (praksisnær tjenesteforskning) og Velferd, kultur og samfunn (forskning på velferdssamfunnets bærekraft). Som nevnt i analysen har praksisfeltet i større grad blitt koblet på forskningen gjennom bl.a. samarbeidsprosjekter. Det har imidlertid vært utfordrende å få finansiert prosjekter som kobler på utdanningene, utover sosialt arbeid. I 2022 lanserte regjeringen en ny handlingsplan mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Den viser til behov for forskning som kan gi økt kunnskap om hva som muliggjør, og konsekvenser av, arbeidslivskriminalitet og økonomisk kriminalitet relatert til arbeidslivet, herunder sosial dumping, grov utnyttelse av arbeidskraft, tvangsarbeid og menneskehandel. Behovet understøttes av gjennomgang av Forskningsrådets arbeidslivsportefølje.

BFD har sektoransvar for forskning om barn og unges oppvekst- og levekår, familie og samliv, tro og livssyn og forbrukerpolitikk. Med bevilgning kommer det forventninger om:

- praksisrettet forskning for helse- og velferdstjenestene, særlig forskning på effekter av forebyggende arbeid, tiltak og tjenester for barn, unge og familier
- generell barne- og ungdomsforskning, fruktbarhet, de økonomiske overføringsordningene til barnefamilie og familieliv
- For 2023 økte BFD sin bevilgning med 10 mill. kr til en egen tverrsektoriell satsing på forskning og innovasjon om utsatte barn og unge, for ny kunnskap som skal føre til innovasjon både på system- og tjenestenivå.

Initiativet til tverrsektoriell satsing på forskning og innovasjon om utsatte barn og unge kommer bl.a. som oppfølging av BarnUnge21-strategien. For 2023 har også KD og HOD til midler til satsingen.

JD har ansvar for justis- og beredskapssektoren og for 2023 har departementet overordnede mål om sterke og trygge lokalsamfunn over hele landet, rettssikkerhet, trygghet i samfunnet, godt og tilgjengelig lovverk, kontrollert og bærekraftig innvandring, lav kriminalitet og godt forvaltede polarområder. Midlene til porteføljen skal bidra til kunnskapsgrunnlaget for en bærekraftig innvandringspolitikk, bl.a. for å kunne vurdere fremtidsrettede endringer i asyl- og flyktningssystemet.

KDs midler skal brukes til særlige strategiske tiltak. For SAMKUL er det ikke gitt noen tematiske prioriteringer av bruken av midlene, annet enn en generell styrking av humaniora i allmenn kulturforskning på viktige samfunnsområder, som blant annet fremheves i Humaniorameldingen.

Midlene fra KUD skal legge til rette for kultur- og medieforskning, både som legger grunnlag for en kunnskapsbasert kultur- og mediepolitikk og som bidrar til å styrke og utvide kunnskapsgrunnlaget for å gjøre samfunnet bedre rustet til å møte store utfordringer:

- allmenne kulturformål og samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger
- utvidelse av kunnskapsgrunnlaget for kultur- og mediepolitikken og for aktørene i sektorene
- museumsforskning

KUD melder også behov for et bedre kunnskapsgrunnlag for politikk- og tjenesteutvikling på likestilling og ikke-diskrimineringsområdet, samt oppbygging av en FoU-portefølje på området, jf. Langtidsplanen.

Porteføljen har også midler fra KDD som er øremerket forskning på nasjonale minoriteter. Midlene er lagt til budsjettformålet SAMKUL.

Investeringsanbefalinger

Basert på porteføljeanalyse, Langtidsplan, tildelingsbrev, og porteføljens prioriteringer og ambisjoner, er det flere områder som bør vurderes for fremtidige investeringer. Gitt porteføljens årlige budsjettammer og tematiske bredde er dette investeringsvalg som må ses i et langsiktig perspektiv.

Når det gjelder *fag* skal porteføljen bidra til å styrke humaniora innenfor kulturfeltet, men også bedre innlemme fagfeltet i arbeids- og velferdsforskningen. Også på dette området kan humaniora stille nye spørsmål til etablerte sannheter, og bidra med nye perspektiver og ny innsikt som kan komplettere kunnskapsgrunnlaget for ulike veivalg. De historiske og kulturelle kontekstene for ulike tjenester og ordninger er viktige å kjenne til – og ikke ta for gitt. Det er videre viktig å bidra til en fortsatt positiv utvikling av den rettsvitenskapelige forskningen på spesielt arbeids- og velferdsfeltet – dette er som nevnt også en ny og egen satsing gjennom AIDs tildelinger. Dette kan blant annet ses i sammenheng med at forskning om bl.a. forholdet mellom rettigheter og lovverk på velferdsfeltet, herunder integrering, og forvaltning i velferdsstaten er et mindre sterkt område i porteføljen. Det wurde videre at tverrfaglig forskning og metodisk mangfold bør prioriteres. I tråd med porteføljeplanen bør bruk av registerdata og annen stordata, effektstudier og andre kvantitative metoder etterspørres, samtidig som en sørger for å finansiere forskning som benytter kvalitative metoder.

Innenfor porteføljens *tematiske prioriteringer* er det nødvendig å støtte opp under områdene som vurderes som godt representert i porteføljen, samtidig som innsatsen rettes nr områder med få søknader og/eller finansierer få prosjekter.

- Utover forskning på tjenestesystemet i arbeids- og velferdssektoren er velferdsfeltet i mindre grad blitt prioritert i de siste årenes utlysninger, spesielt da tematisk prioritering *Velferdssamfunnets sosiale, politiske, kulturelle og økonomiske bærekraft*, jf. beskrivelser under Tema-kapittelet og vurdering av måloppnåelse. Aktualiserte forskningsområde her inkluderer for eksempel økonomisk og sosial sikkerhet, utover deltakelse i lønnet arbeid, og legitimitet og tillitt til velferdsstatens institusjoner.
- Arbeidsforskningen er blitt prioritert i utlysninger de siste årene og er det området hvor porteføljen har størst bevilgning fra departementene. Her er det forventninger om å opprettholde sterke områder, som arbeidsmarkedsforskningen, men også bidra til å bygge kapasitet på områder med få søknader og/eller få finansierte prosjekter. Eksempel på dette er pensjonsområdet og forskning om eldre arbeidstakere og arbeidslivskriminalitet. På kompetansefeltet er det færre prosjekter som ser sammenhengen mellom utdanning og arbeid, og spesielt livslang læring. Dette er et område hvor Forskningsrådets har få prosjekter hvor utdanningsmiljøer og arbeidslivsmiljøer samarbeider. 2023 er kompetanseåret i EU og PIAAC-tallene blir lansert. Tidligere i 2023 publiserte Kompetansebehovsutvalget sin temarapport, om kompetansebehov for grønn omstilling, og Utsynsmeldingen er lansert. Dette gir momentum for å prioritere forskning på kompetansefeltet.
- På kultur- og mediefeltet vil teknologiske og økonomiske rammebetingelser for mediebransje og kulturliv (fortsatt) være viktige forskningsfelt framover – særlig med tanke på utfordringene som kunstig intelligens og annen digitalisering og stadig nye medieplattformer gir redaktørstyrte medier og tradisjonelt kulturliv. Et av formålene med den allmenne kulturforskningen er å styrke kulturperspektivene - jf. humaniora – i forskning på natur, miljø og klima, teknologi, helse, i tillegg til mangfold, velferd osv. – for å gi et bredest mulig kunnskapsgrunnlag i arbeidet med å håndtere store samfunnsutfordringer. Dette kunnskapsbehovet er ikke blitt mindre.
- Forskning om anvendelse og konsekvenser, herunder både utfordringer og muligheter, av kunstig intelligens vil være viktig på tvers av porteføljens prioriteringer på velferds-, arbeids-, kultur- og mediefeltet.

Fornyet innsats mot *anvendelsesområder* henger tett sammen med prioritering av tema, med tanke på å sikre kunnskap som har verdi for bredden av porteføljens ansvarsområde. Utover å prioritere temaer som er underrepresentert, er variert virkemiddelbruk et viktig strategisk grep. Basert på porteføljeanalysen og porteføljens ambisjoner anbefales porteføljestyret å fortsette utlysning av midler til forskning av høy verdi, nytte og relevans for brukere i arbeids-, velferds-, kultur- og mediefeltet. Dette inkluderer forskerprosjekt som bidrar med kunnskap av høy kvalitet og relevans for porteføljens samfunns mål, samt fortsatt finansiering av offentlig sektor ph.d. og samarbeidsprosjekter. Når det gjelder samarbeidsprosjekter bør porteføljestyret imidlertid vurdere en annen syklus enn hvert år, bl.a. for å redusere belastning på mulige samarbeidspartnere i praksisfeltet og for mer strategisk bruk av midler.

Avslutningsvis anbefales fortsatt en viss prioritering av *internasjonale samarbeid* – både gjennom prioritering av samarbeid i prosjektene Forskningsrådet selv finansierer og gjennom finansiering av internasjonale utlysninger, eksempelvis NordForsk. Slike utlysninger oppfordrer til internasjonalt samarbeid og komparative perspektiver, styrker den vitenskapelig kvaliteten gjennom samarbeid med sterke utenlandske fagmiljøer og øker forskningsmiljøenes internasjonale mobilitet og nettverk.

[← Forrige side](#)

Meldinger ved utskriftstidspunkt 19. juni 2025, kl. 17.09 CEST

Viktig melding

Mitt nettsted er dessverre ustabil i dag. Vi jobber med å finne årsaken til dette. Prøv igjen om noen timer.